

**Міністерство освіти і науки України
Національна академія педагогічних наук України
Асоціація університетів України
Одеська обласна державна адміністрація
Одеська міська рада
Одеський обласний інститут удосконалення вчителів
Освітньо-культурний центр «Інститут Конфуція»**

**ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО**

МАТЕРІАЛИ

III МІЖНАРОДНОГО КОНГРЕСУ

**«ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ
В УНІВЕРСИТЕТСЬКОМУ ПРОСТОРІ»**

18-21 травня 2017 року

Місце проведення:

**Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського
(м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 26)**

**Одеса
2017**

**Министерство образования и науки Украины
Национальная академия педагогических наук Украины
Ассоциация университетов Украины
Одесская областная государственная администрация
Одесский городской совет
Одесский областной институт усовершенствования учителей
Образовательно-культурный центр «Институт Конфуция»**

**ЮЖНОУКРАИНСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ
ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ К. Д. УШИНСКОГО**

МАТЕРИАЛЫ

III МЕЖДУНАРОДНОГО КОНГРЕССА

**«ГЛОБАЛЬНЫЕ ВЫЗОВЫ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО
ОБРАЗОВАНИЯ В УНИВЕРСИТЕТСКОМ ПРОСТРАНСТВЕ»**

18-21 мая 2017 года

Место проведения:

**Южноукраинский национальный педагогический университет
имени К. Д. Ушинского
(г. Одесса, ул. Старопортофранковская, 26)**

**Одесса
2017**

Рекомендовано до друку рішенням ученої ради
Південноукраїнського національного педагогічного університету
імені К. Д. Ушинського
(протокол № 11 від 27 квітня 2017 року)

Укладачі:

Чебикін Олексій – доктор психологічних наук, академік НАПН України (голова)
Ананьєв Антон – кандидат психологічних наук, приват-професор (Україна)
Андрущенко Віктор – доктор філософських наук, академік НАПН України (Україна)
Богуш Алла – доктор педагогічних наук, академік НАПН України (Україна)
Білова Наталія – кандидат педагогічних наук, приват-професор (Україна)
Балуба Ігор – кандидат історичних наук, начальник відділу педагогічної та післядипломної освіти Міністерства освіти і науки України (Україна)
Бідний Григорій – професор Університетського коледжу м. Нью Джерсі (США)
Богданова Інна – доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Гаєвець Яна – кандидат педагогічних наук, викладач (Україна)
Гайжугіс Альгірдас – габілітований доктор гуманітарних наук, академік, член-кореспондент Академії наук Литовської республіки (Литва)
Дін Сін – PhD, координатор Освітньо-культурного центру КНР «Інститут Конфуція» (Китай)
Джангулашвілі Леван – професор (Грузія)
Джуринський Петро – доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Долинський Борис – доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Жаровцева Тетяна – доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Жук Олександр – доктор педагогічних наук, професор (Білорусь)
Задорожна Любов – кандидат філософських наук, заступник директора Одеського обласного інституту вдосконалення вчителів (Україна)
Койчева Тетяна – доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Копусь Ольга – доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Курлянд Зінаїда – доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Мартінова Раїса – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України (Україна)
Музиченко Ганна – доктор політичних наук, професор (Україна)
Наумкіна Світлана – доктор політичних наук, професор (Україна)
Осипова Тетяна – доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Пальшкова Ірина – доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Попова Олександра – кандидат педагогічних наук, доцент (Україна)
Саннікова Ольга – доктор психологічних наук, професор, академік НАПН України (Україна)
Симоненко Світлана – доктор психологічних наук, професор (Україна)
Скворцова Світлана – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України (Україна)
Тарасенко Ольга – доктор мистецтвознавства, професор (Україна)
Хмель Наталя – кандидат психологічних наук, приват-професор (Україна)
Яковлева Марина – кандидат психологічних наук, доцент (Україна)

Усі матеріали друкуються в авторській редакції.

Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі : матеріали
Г 54 III Міжнародного Конгресу (м. Одеса, 18-21 травня 2017 року) / Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017. – 678 с.

ISBN 978-966-916-275-5

До збірника ввійшли матеріали III Міжнародного Конгресу «Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі», присвяченого узагальненню педагогічних, психологічних та соціально-політичних аспектів підготовки сучасного вчителя; системі формування духовного та інтелектуального потенціалу сучасної молоді; перспективним психолого-педагогічних концепціям підготовки вчителя в системі університетської освіти; інноваційним авторським педагогічним технологіям.

Збірник рекомендовано для широкого кола фахівців, які цікавляться проблемами педагогічної освіти.

УДК 378.4:37.015.3+001
ББК 74+72я43

4. Заборна М. С. Складнопідрядні порівняльні речення в сучасній українській мові: Автореф. дис. ... канд. Філол. наук. – Харків, 1997.
5. Кучеренко І. К. Порівняльні конструкції мови в світлі граматики. – К., 1959.
6. Сучасна українська літературна мова / За ред. А.П. Грищенка. – 2-е вид. – К., 1997.
7. Сучасна українська літературна мова. Морфологія. – К., 1969.

ХРОНОНІМИ У СТРУКТУРІ ІДІОСТИЛЮ РОМАНУ «МАРУСЯ ЧУРАЙ» ЛІНИ КОСТЕНКО

Мельник М. Р.

Університет Ушинського, Україна

У поетонімному розмаїтті історичного роману у віршах Ліни Костенко «Маруся Чурай» поважне місце займають власні назви народних та релігійних свят, які належать до особливого розряду – хрононімів.

На відміну від календарних дат-чисел, які виконують суто номінативну функцію, найменування свят містять великий конотативний потенціал. Одна справа, наприклад, сказати, що сьогодні 7 липня, і зовсім інша – що сьогодні Івана Купала. В останньому випадку, крім вказівки на час, маємо ще й багату асоціативну лінію, зв'язану з народними традиціями, звичаями та обрядами. Пішовши цією лінією, можемо, залежно від наших знань та уяви, в тому чи іншому обсязі відтворити саму картину свята. Ось чому, зважаючи на ці особливості власних назв і, звичайно ж, задля історичної правдивості, Ліна Костенко так часто й доречно послуговується народним календарем. На сторінках роману зустрічаються, зокрема, такі назви свят та релігійних постів: Петра Капусника, Купала, Кузьми і Дем'яна, Маковея, Дмитра, Варвари, Водохрища (варіанти – Хрещення, Йордана), Знайдення Глави, свят-вечір, Різдво, Пасха, Пилипівка.

Кожен з цих хрононімів вказує насамперед на те, коли відбувалася чи відбувається дія. Стара Бобренчиха, розповідаючи на суді про те, як вистежувала Гриця з Марусею, уточнює: «Було це, люди, на **Петра Капусника**, / якраз на самий сонцеповорот» [3, 11]. За церковним календарем, свято Петра і Павла (Петро Капусник – одна з його народних назв) припадає на 12 липня (за новим стилем, за старим – на 29 червня), тобто на день літнього сонцестояння, що й підкреслює Бобренчиха. Або ще приклад. Бобренки й Чураї були сусідами, а Марусин і Грицьків батьки разом парубкували й одружилися приблизно в один час: «На **Дмитра** десь. А вже десь на **Варвари**...» [3, с. 52] Бобренко прийшов скаржитися Чураєві на свій невдалий шлюб. Між святами Дмитра (8 листопада) і Варвари (17 грудня) – якихось 40 днів. Такий ось короткий термін потрібен був старому Бобренкові, аби розкусити, що «ускочив під дурного греблю» [3, с. 52].

Крім того, що ці хрононіми виконують роль календарних показників, вони ще й несуть додаткове навантаження, народжують цікаві конотації. Згадаймо, наприклад, народні прислів'я про свято Петра і Павла: «Бабське літо до Петра тільки», «На Петра і душа тепла», «Зозуля кує тільки до Петра, а потім мандрикою вдавиться», «Кожний то знає, що святий Петро колоски підпалює» та ін. Які щедрі асоціації! Тут і літній сонцеповорот, і прикмети на погоду та врожай, і спостереження за поведінкою птахів, і хліборобські сподівання-надії.

Подібні асоціації можна провести від назви будь-якого народного та релігійного свята. Ось, скажімо, перша асоціативна лінія, що виникає зі святом Дмитра. За народною традицією, до Дмитра ще дозволялося засилати сватів, а після цього починалися запусти (заговини), а тому й закінчувалися весілля. Недарма кажуть: «До **Дмитра** дівка хитра (тобто може перебирати женихів – **М. М.**), / а після **Михайла** хоч за попихайла». А відтак, пішовши цією лінією, одержуємо додаткову інформацію: якщо і Чураїха, й Бобренчиха вийшли заміж десь на Дмитра, то вони були не останніми у селі дівчатами. Звичайно, для того, щоб провести такі паралелі, потрібно знати народні традиції, звичаї та обряди, «ті неписані закони, якими керуються в найменших щоденних і найбільших всенародних справах» [1, с. 5]. На жаль, за останні десятиліття ми призабули їх і в зв'язку з цим дуже багато втратили, особливо в духовній культурі.

Відомий український етнограф О. Воропай зазначає, що «ми маємо у своїх звичаях і народній усній творчості ознаки зустрічі, поєднання староукраїнської, дохристиянської і християнської культур. Але ми до цього вже так звикли, що іноді не можемо розпізнати, де кінчається в народних звичаях староукраїнське і де починається християнське» [1, с. 7]. Звідси й розмаїття та переплетення тих асоціативних зв'язків, які створюють власні назви народних та релігійних свят. Ось якими постають в уяві Марусі ночі на Купала. Тут і «**колесо возненне / з гори в долину котиться проз мене. / Обкручене соломою, летить / і палахтить на вітрі, палахтить!**». І «**дівчата в плахтах, у намисті, / вінки пускають за водою вниз. / А вже гадають, хто кому до мислі, / а хлопці зносять до багаття хмиз**». І чудовні, майстерно вимальовані картини української ночі: «**Чорти знімають зорі**

рогачами...». І глибокий сум за втраченим, за дитинством, куди душа летить, «як у вирій, / бо їй на світі тепло тільки там» [3, с. 31-32].

Картина купальського свята змінюється картиною Водохреща – завершального свята різдвяно-новорічного циклу (19 січня). Як відомо, з цим святом пов'язують хрещення у річці Йорд Христа. Ось чому його ще називають Йорданом. Маруся згадує: «На Ворсклі хрест вирубують опішнями. / Заллють водою, уморозять в лід» [3, с. 33]. І далі: «А вже співають, корогви несуть. / Ідуть Бобренки, Гуки, Шибилести. / Бреде в снігах диякон-бородань. / І піп, гортанію басистий, / на Ворсклі робить річку **Йордань**... / Тріпоче стяг нерукотворним Спасом. / Свята вода об кригу шурхотить. / І хрест, облитий буряковим квасом, / під білим сонцем дивно мерехтить» [3, с. 33].

Назвами народних свят Ліна Костенко окреслює час облоги Полтави поляками. І тут досить чітко проявляються конотативні особливості хрононімів. Леськові Черкесу не звикати до нестатків. От він і бадьориться, кепкує: «– Хіба це голод? / Ні. Це просто піст. На те воно й **Пилипівка**» [3, с. 129]. Як відомо, Пилипівський піст починається 28 листопада і триває до Різдва. Отже, йдеться про один з днів цього календарного відтинку. Очевидно, про першу половину грудня, бо далі уточнюється: «...А дні ідуть. Удавилась облога. / Вже навіть звикли. Йдеться до **Різдва**» [3, с. 129]. І Пилипівка, й Різдво – назви настільки загальновідомі, що зразу ж ототожнюються з конкретними образами, уявленнями, поняттями. Щоправда, зважаючи на обставини, авторка дещо коригує ці асоціації, прив'язує їх до контексту; Полтава в облозі, а тому й піст уже не піст, а голод, і Різдво не таке, як у кращі роки: «Такий **свят-вечір**, що нема й куті» [3, с. 130]. Але облога закінчилася: «...А це якраз після **Різдва** уранці / ушкварили панове навидиранці» [3, с. 131], і Полтава знову ожила. Тяжкою була ця облога, бо навіть «на **Пасху** їли хліб із лободи» [3, с. 133]. Однак, попри всі злигодні, попри горе й хворобу, Марусина душа радіє весні, землі, яка цвіте, «задивлена в свободу» [3, с. 133], радіє світлому воскресінню.

У кількісному вираженні хрононіми поступаються, і значно, іншим розрядам власних назв. Але, як образно висловилося О. Ю. Карпенко, «всі розряди онімів, хай ужитих в одиничних випадках, надають художньому творові барвистості й чарівності, як доречно вжиті спеції поліпшують смак страви» [2, с. 74].

Література

1. Воропай О. Звичаї нашого народу: етнографічний нарис / О. Воропай. – К.: Оберіг, 1993. – 590 с.
2. Карпенко О. Ю. Про літературну ономастику та її функціональне навантаження / О. Ю. Карпенко // Записки з ономастики. – Одеса: Астропринт, 2000. – Вип. 4. – С. 68–75.
3. Костенко Л. В. Маруся Чурай: історичний роман у віршах / Л. В. Костенко. – К.: Дніпро, 1982. – 136 с.

СЛОВНИКОВА РОБОТА НА ЗАНЯТТЯХ З РОСІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Надолинська А. С.

Університет Ушинського, Україна

Важливою етапом вивчення будь-якої мови є її розуміння, яке передбачає ґрунтовну словникову роботу: сприйняття та запам'ятовування великої кількості нових слів, їхніх тлумачень, добір синонімів, антонімів, а також національних відповідників до них. Слова, словосполучення, терміни, з якими студенти знайомляться щодня під час вивчення тих чи інших навчальних дисциплін, повинні бути не лише записані, а й усвідомлені, осягнені ними.

Студенти-іноземці, як правило, починають вивчати російську мову ще на підготовчому відділенні, опановуючи фонетику й фонологію, графіку й орфографію. Поступово, крок за кроком, педагоги знайомлять їх із основами лексикології та морфології, щоб після вступу на освітньо-кваліфікаційні рівні студенти могли миттєво сприймати наукову інформацію, розуміти, диференціювати й письмово фіксувати її в конспектах, читати тексти.

Збагачення словникового запасу студентів-іноземців – одне з головних завдань викладачів-словесників ВНЗ. Це складний процес, який полягає в системному використанні словників різних типів під час ознайомлення з новою темою, великою кількістю нових слів; роботи з текстами, картками, виконання вправ і завдань, написання творів, підготовки усних доповідей, відповідей на теоретичні питання, виконання домашнього завдання тощо. Нова лексика повинна не лише ввійти до активного лексичного запасу, а й стати основою опанування майбутнього фаху. У цьому допоможуть словники.

Викладач сучасного вишу зобов'язаний наголосити студентам-іноземцям, що за кількістю мов лінгвістичні словники поділяють на одномовні, двомовні та багатомовні. Одномовні подають лексичний склад однієї мови та, у свою чергу, розподіляються на: а) довідниково-лінгвістичні (орфографічні, орфоепічні, етимологічні, тлумачні, фразеологічні), б) граматичні, в) термінологічні,